

Migrace a azyl

Migrace

V zásadě rozlišujeme dva typy migrací. Migraci mezinárodní a migraci vnitrostátní. Vnitrostátní migrace je přesun lidí v rámci jednoho státu, tento přesun tedy postrádá mezinárodní aspekt. Lidé migrují především kvůli práci, studiu či z rodinných důvodů. Tato migrace však nijak nemění etnickou strukturu státu jako celku, důležitější z pohledu našich aktivit je migrace mezinárodní. Mezinárodní migraci rozumíme časově více či méně ohraničený proces přesunu lidí mezi prostory určenými státními hranicemi. Příčiny mezinárodní migrace jsou velice různorodé a jsou stálým cílem výzkumu odborníků.

Příčiny migrace

Lidé utíkají před přírodními katastrofami, válkami, přelidněním, náboženským pronásledováním, politickými poměry či otroctvím a stěhují se za lepšími ekonomickými podmínkami, za náboženskou svobodou, sociální rovností, demokracií, bezpečím, zdroji potravy a volným prostorem.

Migraci lze rozdělit na dobrovolnou a vynucenou. Pod pojmem dobrovolná migrace si můžeme představit třeba případy, kdy lidé opouštějí svoji vlast za účelem studia, sjednocení rodiny a zaměstnání. Vynucená migrace naopak vyjadřuje snahu vyhnout se pronásledování, represi, ozbrojeným konfliktům, přírodním či jiným katastrofám, které představují ohrožení života, zdraví a svobody jednotlivce.

Migrace bývá selektivní, to znamená, že lidé, kteří se stěhují, mívají některé společné rysy. Častěji se stěhují vzdělanější lidé, úředníci a vojáci. V minulosti se ženy stěhovaly méně často než muži a migrovaly v průměru na kratší vzdálenosti, ale nyní se migrační vzorce mužů a žen ve větší míře neliší. Migrace je spojená s určitým věkem. Nejčastěji se stěhují mladí dospělí lidé ve věku 18 až 30 let a jejich děti, které musejí jít s nimi.

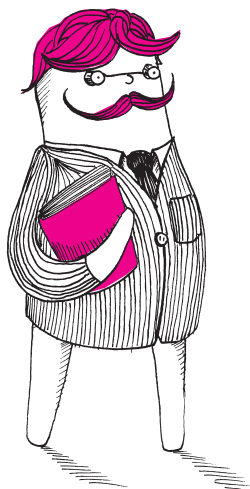
Příčiny migrace v současné době lze spatřovat zejména v rozdílech v bohatství mezi jednotlivými světadíly, v síle ekonomiky jednotlivých zemí a úrovni ekonomického rozvoje a v životní úrovni jejich obyvatel. Při sledování migrace nelze mít na zřeteli jen jevy, které migraci vyvolávají, ale i faktory migraci umožňující nebo ji napomáhající.

Nejčastěji se migrace vysvětluje pomocí modelu **push a pull** faktorů, tedy faktorů, které ovlivňují chování migrantů. Migrantů jsou vytlačováni z jednoho místa a přitahováni na jiné. Lidé se rozhodují podle porovnání výhod a nevýhod jejich současného místa a výhod a nevýhod místa nového. Mezi významné **push** faktory patří špatná ekonomická a sociální situace v zemi, různé formy pronásledování, ať z důvodu politického, etnického, náboženského či sexuálního, environmentální faktory, které brání člověku důstojně žít, konflikty mezinárodní i vnitrostátní nebo jiná osobní potřeba.

Státy, které jsou migranty vyhledávány, bývají charakteristické těmito **pull** faktory: mír v zemi, ekonomická, sociální, kulturní vyspělost, demokracie a dodržování lidských práv a občanských svobod, uspokojivý stav životního prostředí. Důležitý je také systém příjmu migrantů. Některé státy jsou vstřícnější při poskytování povolení k pobytu a při udělování azylu, jiné staví množství překážek. Pokud není imigrantovi umožněno přicestovat do státu legálně, volí často formu ilegální, která mu však přináší mnoho problémů do budoucna, především vysokou pravděpodobnost nuceného návratu do země původu.

Migrace je jev celosvětový a starý jako lidstvo. Lidé migrovali od počátku z mnoha různých příčin a ani současná podoba migrace není nijak významná. Ačkoli můžeme mít pocit, že počet migrantů stoupá (a je tomu tak, protože roste počet lidí na planetě), je procento migrujících k celkovému počtu lidí podobné jako v minulosti. Co se změnilo, je směr migrace. Až do druhé světové války odcházeli především Evropané, a to především do Severní a Jižní Ameriky. Do vyspělých zemí dnes míří asi 60 % všech migrujících osob, zbylých 40 % migruje mezi rozvojovými zeměmi.

Snahy migraci jakkoli zastavit jsou marným bojem. Lidé, kteří se rozhodli opustit svůj domov, jsou již pevně rozhodnutí najít nový za jakoukoli cenu. Je možné se pokusit zabránit migraci stavěním zdí, ale tento způsob není dlouhodobě udržitelný ani civilizovaný. Většina zemí vypracovává strategické plány, aby imigraci do své země řídila a byla schopna ji kontrolovat. Hlavním cílem států je zabránit nelegální migraci a mít přehled o tom, kolik cizinců a jaké národnosti na daném území žije. Tak je možno pracovat na integračních programech a lépe spravovat celý systém. Příliš rigidní systém, který nereaguje na vývoj ve světě, přináší stejné množství problémů jako neřízená a nekontrolovaná migrace.



Výzvy současnosti

V současné době je potřeba reagovat na mezinárodní migraci snahou jí co nejlépe využít a zároveň minimalizovat její negativa. Jedním ze způsobů, jak efektivně ovlivnit nelegální migraci, je kontrola a řízení jejích kroků pomocí programů migrace legální.

V rámci těchto způsobů přijala vláda České republiky usnesením č. 55 ze dne 13. ledna 2003 Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců, které jsou základním dokumentem a východiskem pro budování moderní a cílené Koncepce imigrační politiky v České republice.

Z tohoto dokumentu vyplývá, že jednou z důležitých zásad je, že migrační politika státu neklade překážky legální migraci a podporuje imigraci, která je pro stát a společnost v dlouhodobé perspektivě přínosná.

Důležitým úkolem v souvislosti s migrací je působit na myšlení občanů České republiky směrem k většímu porozumění a toleranci vůči cizincům. Dlouhá doba, kdy byla naše země do velké míry izolována, se podepsala na veliké nedůvěře k cizincům. Je velkou snahou státních i nestátních institucí podporovat integraci cizinců a změnit myšlení Čechů tak, aby spolu obě skupiny mohly žít bez konfliktů. Že se jedná o problém, který vyžaduje hodně času a aktivity, je jasné. Mnoho zemí západní Evropy, které mají s cizinci dlouholetou zkušenost, se dnes potýká s problémy otevřené nenávisti vůči imigrantům. **V České republice je počet imigrantů v porovnání se zeměmi na západ od našich hranic stále nízký, přesto i u nás vidíme projevy nesnášenlivosti. Naším cílem je, aby se český člověk otevřel a poznal, že cizinec není hrozba, ale zdroj poznání. Při práci s imigranty získá nové zkušenosti, které ho obohatí.**

Způsobů, jak začlenit imigranty do většinové společnosti, je celá řada. Pohybují se na škále od asimilace, což je způsob vedoucí k naprosté homogenitě společnosti, přes integraci, která požaduje určité povinnosti, ale ponechává prostor ke kulturní rozmanitosti, až k multikulturalismu, který naopak může vést k tomu, že ve společnosti vedle sebe žijí různé skupiny, které nejsou ve vzájemné interakci a žijí vedle sebe. Česká republika jde cestou integrace cizinců.

Vláda České republiky vypracovala několik strategických dokumentů, které by měly být návodem, jak zajistit důstojný život pro cizince a současně je nenechat zcela bezprizorné. Jde o **Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR a Koncepci integrace cizinců na území ČR**. Tyto dokumenty specifikovaly východiska a cíle integrace cizinců, rozvoje vzájemných vztahů a podporu integrace cizinců v praxi.

V současné době není imigrační a azylová politika pouze v rukou českého státu. Jsme členy Evropské unie, a tak jsme v určité míře vázáni společnými postupy s ostatními členskými státy. Důležitým dokumentem jsou Dublinské dohody, které zavádí kritéria, kterými se musí členské státy řídit. Tato kritéria upravují především azylové řízení tak, aby nedocházelo k tzv. **asylum shopping**, tj. k situaci, kdy žadatel o azyl, kterému byla žádost zamítnuta, zkouší nově žádat v jiném členském státě. Celoevropsky se projevuje snaha co nejvíce sjednotit jednotlivé národní procedury přijímání migrantů tak, aby byly podmínky přijetí podobné. V situaci, kdy na většině území Evropské unie funguje **Schengenský** systém a lidé se díky němu mohou pohybovat volně v jeho hranicích, je společný postup nutný a žádoucí.

Legislativa upravující pobyt cizinců v ČR

Cizinec je taková osoba, která není občanem ČR a nemá tudíž některá práva a povinnosti, která náleží pouze občanům ČR. Podmínky vstupu a pobytu cizinců na našem území jsou upraveny zákonem. Do českého právního systému také vstupuje legislativa Evropské unie, kdy dochází ke sjednocení vízového systému.

Cizinec na našem území může pobývat bez víza, na základě víza nebo na základě povolení k trvalému pobytu.

Bez víza může cizinec pobývat na našem území, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, rozhodne vláda ČR nebo v případech, kdy tak stanoví cizinecký zákon. Žádný občan Evropské unie nepotřebuje k pobytu na našem území vízum.

Pobyt na základě víza se rozlišuje na krátkodobé a dlouhodobé vízum. Mezi krátkodobé vízum patří letištní vízum (označeno symbolem „A“), opravňuje cizince k pobytu v tranzitním prostoru mezinárodního letiště při čekání na další spoj. Průjezdní vízum (označeno symbolem „B“) náleží také ke krátkodobým vízům. To opravňuje cizince k průjezdu územím České republiky. Poslední typ krátkodobého víza je vízum k pobytu do 90 dní (symbol „C“), které umožňuje držiteli pobyt na našem území po dobu maximálně tří měsíců.

Dlouhodobým vízem je vízum k pobytu nad 90 dnů (označeno symbolem „D“). Opravňuje cizince pobývat na našem území po dobu více než 30 dní. Platnost tohoto víza je maximálně jeden rok.

Cizinec může získat přechodný pobyt na základě povolení k dlouhodobému pobytu. Vydává se, pokud bude cizinec pobývat na území ČR déle než jeden rok. V tomto případě získává cizinec průkaz o povolení k pobytu.

Pokud cizinec splňuje podmínky uvedené v cizineckém zákoně, získává povolení k trvalému pobytu.

**Počet cizinců podle státního občanství
v ČR k 31.5.2009¹**

Arménie	1 938
Ázerbájdžán	385
Čína	5 227
Gruzie	731
Mongolsko	6 808
Rusko	28 874
Ukrajina	134 707
Vietnam	61 092

Zdroj: ČSÚ, 2009

Státní občanství může být uděleno osobě, která má na území ČR nepřetržitý pobyt po dobu nejméně pěti let, dále je vyžadována znalost češtiny a skutečnost, že osoba nebyla v posledních pěti letech trestána za úmyslný trestný čin. Na udělení státního občanství není právní nárok.

Azyl

Žadatelé o azyl jsou osoby, které v České republice hledají ochranu před pronásledováním, kterým trpěli v zemi původu. Žadateli o azyl jsou lidé, kteří mají v zemi původu oprávněný strach z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině či pro zastávání určitých politických názorů. Azyl je forma mezinárodní ochrany, která je poskytnuta cizinci, který prokáže oprávněný strach z pronásledování z výše uvedených důvodů.

V České republice rozhoduje o udělení azylu konkrétní osobě ministerstvo vnitra, odbor azylové a imigrační politiky. Český zákon, ze kterého se odvozuje existence relevantních důvodů pro udělení azylů, vychází z evropských a mezinárodních dokumentů.

Azylová procedura

Právo požádat o azyl je zaručeno každému cizinci. Ten tak činí formou prohlášení o úmyslu požádat o azyl. Poté se musí dostavit do přijímacího střediska, kde podá přímo žádost o azyl. O jeho žádosti je rozhodováno podle platného zákona. Po dobu azylového řízení je cizinci zaručena potřebná péče včetně lékařské v rozsahu určeném zákonem. Během prvního roku azylové procedury nesmějí žadatelé pracovat. Po uplynutí této lhůty může žadatel získat zaměstnání, pokud získá povolení od úřadu práce. Žadatelům o azyl nejsou vypláceny sociální dávky.

Odbor azylové a imigrační politiky má na udělení azylu lhůtu 90 dnů, ta však může být prodloužena. Pokud je žádost neodůvodněná, tzn., že žadatel uvedl pouze ekonomické důvody, nesprávné údaje nebo přichází ze země, která je označena jako bezpečná země původu, rozhodnutí musí být vydáno do 30 dnů.

Azylant je na našem území oprávněn k trvalému pobytu a je vázán právy a povinnostmi, které z tohoto oprávnění vycházejí. Česká republika napomáhá integraci azylantů např. výukou českého jazyka a pomocí při získání bydlení.

Žadatelé o azyl v ČR

Na konci roku 2008 pocházelo nejvíce žadatelů o azyl z Mongolska (19 %), Ukrajiny (17 %), Afghánistánu (10 %), Vietnamu (8 %), Kazachstánu (6 %). Mezi další žadatele patří občané Turecka, Běloruska, Ruska a Kuby. Každý rok se počty žadatelů podle státní příslušnosti liší v souvislosti s vývojem v zemích původu. Někteří cizinci se ani nepokoušejí žádat o azyl a spíše se pokouší získat povolení k trvalému pobytu, což jim umožní okamžitě začít pracovat, a to bez nutnosti čekat jeden rok.

V roce 2008 žádalo o azyl 1 656 osob a vyhověno bylo 157. Počet udělených azylů není vysoký stejně jako počet azylantů, kteří žijí v České republice. Tento stav je dlouhodobý, od roku 1993² nebylo uděleno více než 268 azylů, přičemž počty žadatelů se v průběhu let měnily. Významný byl rok 2001, kdy v České republice o azyl žádalo přes 18 000 osob. Tento rok byl pomyslný vrchol, od tohoto roku počty žadatelů o azyl klesají až k poslednímu číslu z roku 2008.

1/v tabulce jsou uvedeny země původu cizinců, kterým se metodická příručka dále věnuje

2/údaje Českého statistického úřadu jsou uvedeny od roku 1993

Slovníček pojmů

asimilace

Asimilace je proces přizpůsobování a splývání jedné skupiny se skupinou jinou. Lidé žijící trvale nebo po dlouhou dobu uprostřed obyvatelstva jiné národnosti (např. menšiny přistěhovalců) přizpůsobují svoji řeč, svoje chování většinovému chování. Konečnou fází je úplné splynutí, jímž se mění vědomí skupinové (např. národní) příslušnosti, jež může být charakterizováno jako odcizení, i když nedojde ke změně jazyka. Asimilace je dlouhodobý proces odehrávající se po několik generací. Bývá označována jako „přenárodnění“ – poněmčení, poameričtění atp. Současně s asimilací probíhá opačný proces – disimilace, tj. vymaňování se z vlivu cizí skupiny a lpění na způsobu života vlastní skupiny.

azyl

Azyl je ochrana uprchlého cizince, který ve státě, jehož je státním občanem (nebo kde bydlel, pokud jde o osobu bez státního občanství), má opodstatněné obavy z pronásledování z rasových, náboženských nebo národnostních důvodů, kvůli zastávání určitých politických názorů nebo příslušnosti k určité sociální skupině. Vzhledem k těmto obavám se nechce nebo nemůže vrátit zpět do svého domovského státu. Azyl může být udělen jak z humanitárních důvodů, tak za účelem sloučení rozdělené rodiny.

diskriminace

Diskriminace je rozdílné zacházení, které někoho znevýhodňuje, aniž by k tomu existovaly rozumné důvody. Diskriminací se rozumí také neuznávání rovnosti jednoho člověka s druhým; omezování nebo popírání práv určitých kategorií obyvatelstva. Rozlišují se dvě hlavní formy: přímá a nepřímá diskriminace.

K přímé diskriminaci dochází tehdy, když se ve srovnatelné situaci zachází s jednou osobou méně příznivě než s jinou kvůli jejímu rasovému či etnickému původu, náboženství či přesvědčení, zdravotnímu postižení, věku či sexuální orientaci.

K nepřímé diskriminaci dochází tehdy, jestliže napohled neutrální ustanovení, kritérium nebo praxe znevýhodňuje lidi kvůli jejich rasovému či etnickému původu, náboženství či přesvědčení, zdravotnímu postižení, věku či sexuální orientaci, pokud takovou praxi nelze objektivně ospravedlnit legitimním účelem.

etnikum

Etnikum je pojem, kterým se běžně označuje historicky vzniklá skupina lidí, kteří mají údajně společný historický původ, rasový typ, jazyk, materiální a duchovní kulturu, mentalitu a tradice a obývají společné území; dá se tedy také srovnat s pojmem „kmen“. Ve skutečnosti je představa společného genetického původu příslušníků jednoho etnika zavádějící, a to kvůli migraci a míšení různých etnik mezi sebou, a odborníci proto chápou etnikum spíše jen jako skupinu lidí, kteří sdílí společnou kulturu. Několik etnik může tvořit národ.

etnocentrismus

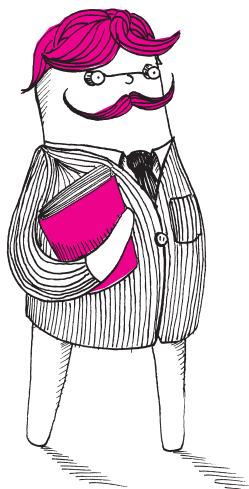
Etnocentrismus je stanovisko, jímž se nějaká skupina lidí považuje za střed všeho dění a všechny ostatní („cizí“) skupiny třídí a kvalifikuje ve vztahu k sobě. Toto stanovisko může vést k přesvědčení, že pouze příslušníci vlastní skupiny jsou „lidmi“. Např. indiáni Navaho se nazývají sami Dineh, tj. lidé, a svou domovinu Dinetah – tj. země lidí.

integrace

Na rozdíl od asimilace je integrace procesem, při kterém se obě strany vstupující do vzájemného kontaktu něčeho vzdávají, aby zároveň něco získaly. Z pohledu imigranta vyžaduje tento přístup ochotu přizpůsobit se základním pravidlům hostitelské společnosti, z pohledu této společnosti pak zase ochotu ponechat dostatek prostoru pro projevy „menšinové“ kultury a upravit přístup ke vzdělání, zaměstnání a rozhodování tak, aby byly v ideálním případě uspokojeny zájmy obou stran. Všem jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž se očekává, že se nově příchozí zbaví svých specifik. V zemích praktikujících integrační modely soužití s cizinci (např. Francie, Austrálie) zůstává imigrační populace odlišena od většinové svým jazykem, kulturou, sociálními vztahy i spolkovým životem často i po několik generací.

kulturní relativismus

Jádrem koncepce kulturního relativismu je předpoklad, že jednotlivé kultury jsou jedinečnými a neopakovatelnými entitami. Z tohoto důvodu je nutné posuzovat každou kulturu pouze v jejím vlastním kontextu, v souvislostech jejích vlastních hodnot, idejí, norem a tradic. Je totiž zřejmé, že mnoho kulturních prvků, které jsou v souladu s hodnotami a obyčejí kultur, jejichž jsou součástí (např. kanibalismus), nevyhovuje normám a zvykům kultur jiných (např. té naší, evropské).



Opačnou pozici – tedy posuzování odlišných kultur měřítky kultury vlastní – označujeme jako etnocentrismus. Vzhledem ke skutečnosti, že kulturní relativismus nabízí perspektivu, v níž je možné nahlížet na jiné kultury s patřičnou úctou, respektem a tolerancí, vytváří teoretické podloží téměř všech koncepcí multikulturalismu. Je však třeba říci, že na rozdíl od etnocentrismu, který je kulturám vlastní, je kulturní relativismus doposud spíše programem a ideou než popisem reálného stavu.

menšina

Termín „menšina“ není nijak univerzálně definován, a to ani v evropském právu, ale nejvíce užívanou bývá definice Francesca Capotortiho sestavená v roce 1971 pro OSN. Podle ní je menšinou početně menší, nedominantní skupina občanů příslušného státu vlastníci nějaké etnické, náboženské nebo lingvistické znaky, které ji odlišují od zbytku populace, a která musí projevit náznak společného úsilí o zachování své kultury, tradic, náboženství nebo jazyka. Podmínky počtu a státní příslušnosti dnes již nejsou většinou považovány za tolik významné.

migrace

Migrace je označení pro geografický pohyb jedinců nebo skupin, tj. pro mobilitu lidí, v užším nebo širším geografickém prostoru.

Rozlišuje se mezinárodní migrace, jež znamená pohyb mezi zeměmi a má buď formu emigrace, nebo imigrace. Protikladem mezinárodní (externí) je vnitřní (interní) migrace – pohyb uvnitř jednoho státu (národního prostoru). Dále se rozlišuje migrace dobrovolná a nucená; ta se vztahuje na utečence, vyhnance, nucené vystěhovávání atp.

národ

Národ lze chápat jako specifický, historicky podmíněný sociální útvar. Je to společenstvo lidí spojených společným vědomím specifické sounáležitosti (vědomí „my“), jež je dána společnou minulostí, zpravidla územím a jazykem, a vůlí po udržení (zachování) tohoto společenství i do budoucna, často též ve formě suverénní existence (státu) schopné svobodného vývoje.

národnost

Národnost je příslušnost osoby k určitému národu, přičemž národ chápeme jako společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny, společná kultura a společné území. Běžně se určuje podle státu nebo oblasti, kde se člověk narodil, prožil dětství, nebo podle původu předků.

Národnostní složení určité oblasti nebo státu určuje počet obyvatel různých národností. Existují národnostně jednotné a nejednotné státy, což se určuje podle toho, kolik procent obyvatel je většinové národnosti. Národnost bývá často zaměňována za státní občanství. Státní občanství je na rozdíl od národnosti příslušností k určitému státu. Státní občanství umožňuje občanům podílet se na řízení státu především pomocí voleb, zatímco národnost tento akt neumožňuje. Listina základních práv a svobod deklaruje národnostní a etnická práva občanů a mezi nimi též právo svobodně rozhodovat o své národnosti, které není ničím omezeno ani podmíněno (čl. 3 odst. 2).

předsudek

Předpojatost vyplývá z hodnotových vzorců chování, tradic, zkušeností, informací (resp. dezinformací) a ze sociální percepce. Vede nás k takovým závěrům a interpretacím, které jsou akceptovány jako pravdivé bez jakýchkoliv důkazů. Obvykle je naše domněnka o lidech ovlivněna hodnotami, informacemi a zkušenostmi s podobnými jedinci a my vyvozujeme závěry na základě věcí, ve které věříme a které očekáváme.

Předsudky jsou často sdíleny širokým okruhem lidí, proto jsou vnímány jako pravdivé. Jejich zobecňování vede k vytváření stereotypů vázaných na ostatní skupiny. Takovéto zobecňování nemá negativní dopad, pokud je lze doložit ve skutečnosti. Např. Italové jedí špagety, Češi mají rádi vepřo-knedlo-zelo. Francouzi mají dobré víno.

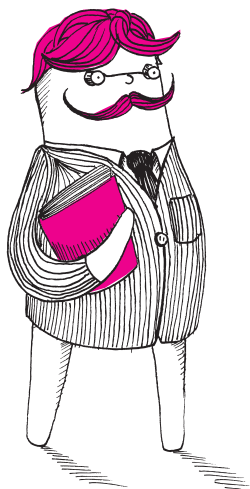
Generalizace začne vadit tehdy, když hodnotíme někoho na základě jednoho rysu – třeba barvy kůže, oblečení, momentálního chování apod. – a na základě těchto charakteristik jej považujeme za méněcenného. Nevědomé používání stereotypů, které je spojeno s nedostatkem informací, může vést k segregaci mezi jednotlivými skupinami.

uprchlík

Uprchlíkem se rozumí kterákoliv osoba nacházející se mimo svou vlast, která má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních, dále z důvodu příslušnosti k určité společenské vrstvě nebo i kvůli určitým politickým názorům. Tato osoba není schopna přijmout ochranu své vlasti nebo ji z výše uvedených důvodů a obav odmítá. Totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti nacházející se mimo zemi svého dosavadního pobytu kvůli výše zmíněným důvodům, a která se do své vlasti vrátit nechce, nebo nemůže.

xenofobie

Xenofobie označuje odpor, nepřátelství, nedůvěru ke všemu cizímu a strach z něho. Projevuje se různými způsoby a v různé intenzitě, počínaje symbolickými formami (písemný a mluvený projev) přes menší šarvátky až po fyzické napadání a fyzickou likvidaci objektů nenávisti. Xenofobie stojí často rovněž v pozadí problémů minorit a jejich napětí vůči majoritě, pramení z pronásledování „cizinců“, vytváření segregovaných území, která se stávají cílem útoků.



Použité zdroje

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: CIZINCI V ČR. [online]. Dostupné na: <<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod>>
- DOWNS, R. et al. *National Geographic. Almanach Geografie*. Praha. Sanoma Magazines, 2006. ISBN 80-7026-267-2
- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha. Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-28-7
- MIGRACE ONLINE. [online]. Dostupné na: <<http://www.migraceonline.cz/>>
- NEUMANNOVÁ, R. (red.). *Antidiskriminační vzdělávání a veřejná správa v ČR: příručka pro zaměstnance veřejné správy*. Praha. Multikulturní centrum Praha, 2006. ISBN 80-239-7825-X
- PEŠKOVÁ, M. *Jsem imigrant. Imigranti z bývalých zemí SSSR v České republice*. Ústí nad Labem. Vlasta Králová, 2006. ISBN 80-87025-07-5
- WIKIPEDIE: AZYL. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Azyl>>
- WIKIPEDIE: ETNIKUM. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnikum>>
- WIKIPEDIE: NÁRODNOST. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Národnost>>